

آموزش انتقادی اندیشیدن به کودکان

نوشته‌ی
دکتر سلجوق

انتشارات فراوان
روان‌شناسی، فراوان‌شناسی و عرفان

سرشناسه	: سلحشور، ماندانا، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: آموزش انتقادی اندیشیدن به کودکان / نوشته‌ی ماندانا سلحشور.
مشخصات نشر	: تهران: فراروان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۴ ص.: مصور.
شابک	: 978-964-2842-92-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: اندیشه و تفکر خلاق در کودکان
موضوع	: آموزش و پرورش دوران اولیه کودکی
موضوع	: اندیشه و تفکر - روش‌شناسی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ۸۱۸ س/۵ / LB۱۵۹۰
رده‌بندی دیویی	: ۳۷۰/۱۵۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۳۵۲۲۳

آموزش انتقادی اندیشیدن به کودکان

نوشته‌ی ماندانا سلحشور

چاپ اول ۱۳۹۴، شمارگان ۱۰۰۰، چاپ فراروان

شابک ۶ - ۹۲ - ۲۸۴۲ - ۹۶۴ - ۷۸

تمام حقوق برای انتشارات فراروان محفوظ است

دفتر مرکزی: تهران، تلفن ۶۶۴۳۷۷۵۳ و ۶۶۹۲۱۳۷۸ نمابر ۶۶۹۰۰۲۹۹

کتابخانه فراروان: خ ستارخان، پل یادگار امام، بازار سنتی، فاز ۱، شماره ۱/۱۱۸

تلفن ۱۷ - ۴۴۲۴۶۷۱۵ نمابر ۴۴۲۴۶۷۱۴

info@fararavan.com

قیمت ۱۳۰۰۰ تومان

فهرست

۹	 پیش‌گفتار
۱۵	 بخش نخست: شناسایی و یادآوری
۱۹	 فلک‌داستان‌ها
۲۱	 چند تا
۲۲	 پرش‌های ساده
۲۳	 جانوران
۲۵	 گیاهان
۲۶	 وسایل نقلیه
۲۷	 بازی با واژگان
۲۸	 فهرست‌سازی
۳۰	 واژه‌های ترکیبی
۳۱	 من چیستم؟
۳۲	 بزرگ کن!
۳۳	 کوچک کن!
۳۴	 قطب شمال
۳۵	 قطب جنوب
۳۷	 قطب شمال...؟ قطب جنوب...؟
۴۰	 تغییر شکل
۴۱	 بخش دوم: مشاهده‌ی دقیق و تشخیص تفاوت‌ها
۴۵	 بگرد و پیدا کن
۴۶	 تصویر سه‌بعدی
۴۷	 یافتن حرف‌های الفبا
۴۸	 تصویرهای مشابه (۱)
۴۹	 تصویرهای مشابه (۲)

- ۵۰ تصویرهای مشابه (۳)
- ۵۱ تصویرهای مشابه (۴)
- ۵۲ جور کردن
- ۵۴ یک واژه
- ۵۵ خانه‌ها
- ۵۶ دوقلوها
- ۵۷ واژه‌یابی
- ۵۹ نشانه‌ها
- ۶۰ معما چینی تنگ‌رام
- ۶۱ ره‌سازی
- ۶۲ واژگان - سوئی
- ۶۴ واژگان فرینه
- ۶۵ کاغذ و تا
- ۶۹ بخش سوم: مد یابی و طبقه‌بندی کردن
- ۷۲ ترسیم شکل
- ۷۴ صداهای ناهماهنگ
- ۷۵ چرخش عدد
- ۷۶ کجا هستی؟
- ۷۷ مسیریابی
- ۷۸ ماریج‌های پیچیده
- ۸۰ جمله‌ی درهم‌ریخته
- ۸۱ جانوران وحشی بخش (۱)
- ۸۳ جانوران وحشی بخش (۲)
- ۸۵ مجموعه‌سازی
- ۸۷ وجه مشترک
- ۸۸ کدام گروه؟
- ۸۹ طبقه‌بندی
- ۹۰ عدد اول
- ۹۱ بخش چهارم: توالی و پیش‌بینی کردن
- ۹۴ تولدت مبارک
- ۹۵ وسایل سفر
- ۹۶ مدیریت زمان
- ۹۷ بازی گوموگو

۹۸	 بازی «نیم»
۹۹	 توالی شکل‌ها
۱۰۰	 عددهای مصری
۱۰۱	 لطفاً! ردیف کنید
۱۰۲	 بازی با واژگان
۱۰۳	 پرسش‌های عجیب
۱۰۵	 یک هرم بسازید
۱۰۶	 راز هرم‌ها
۱۰۷	 بخش پنجم: استنباط و نتیجه‌گیری کردن
۱۱۰	 داستان: ای خنده‌دار
۱۱۲	 گشت‌وگذار
۱۱۴	 سردر نمی
۱۱۵	 دو معما
۱۱۷	 حدس بزن
۱۱۸	 پرسش و پاسخ
۱۲۰	 چیستان
۱۲۲	 سکه‌ها را بشمار!
۱۲۳	 بخش ششم: ارزیابی کردن
۱۲۶	 شما بگویدا!
۱۳۰	 قهرمان
۱۳۱	 ورزشکاران نمونه
۱۳۲	 نظر یا واقعیت؟
۱۳۴	 فضا
۱۳۶	 شباهت‌ها
۱۳۷	 شکل‌های شبیه به هم (۱)
۱۳۸	 شکل‌های شبیه به هم (۲)
۱۴۱	 مرور کتاب
۱۴۱	 درباره‌ی من
۱۴۳	 بخش هفتم: تجزیه و تحلیل کردن
۱۴۷	 کاربردهای گوناگون
۱۴۹	 معماهای تصویری
۱۵۰	 حدس بزن!

۱۵۱		نمادها و نشانه‌ها
۱۵۲		بازی با واژه‌ها
۱۵۳		معمای تعداد گل‌ها
۱۵۴		زوج‌های عجیب و غریب
۱۵۵		تقسیم کردن
۱۵۶		معمای خنده‌دار
۱۵۸		رابطه‌های شگفت‌انگیز واژگان
۱۶۱		رابطه‌های شگفت‌انگیز شکل‌ها (۱)
۱۶۲		رابطه‌های شگفت‌انگیز شکل‌ها (۲)
۱۶۳		عده‌های گم شده
۱۶۶		معمای دشوار
۱۶۸		ایده‌های ابتکاری
۱۶۹		بخش هشتم ترکیب کردن
۱۷۲		پاسخ‌های مبتکرانه
۱۷۶		نشان خانوادگی
۱۷۷		ساختن دوچرخه‌ای ابتکاری
۱۷۹		قوس‌های کمانی شکل
۱۸۱		گوزن‌های من!
۱۸۲		مربع‌های جادویی
۱۸۴		گزارشی درباره‌ی یک کتاب
۱۸۵		ترکیب
۱۸۷		زیردریایی زرد
۱۸۹		اختراعی جدید
۱۹۰		تغییر دادن جهان!
۱۹۱		پاسخ‌نامه
۲۲۱		کتاب‌نامه

پیش گفتار

کودکان امروز جهانی پیچیده و پُرشتابی را به ارث می‌برند که برای جذب ایده‌های جدید و بررسی و تفسیر دانسته‌های‌شان به مهارت‌های گوناگونی مانند، اندیشیدن، پژوهیدن و آزمودن نیاز دارند. آن‌ها برای این که بتوانند دانش نوین را بیاموزند، مسائل نامتعارف‌شان را حل کنند، اطلاعات‌شان را تفسیر نمایند و روش‌های کشف ناشناخته‌ها را بیابند لازم است با انواع مهارت‌های اندیشیدن، مهارت «انتقادی اندیشیدن»^۱ آشنا شوند. این‌گونه اندیشیدن به کودکان بی‌ارزش می‌دهد:

- هیجان‌ها و احساس‌های‌شان را روشی مناسب کنترل و بیان کنند.
- پاسخ پرسش‌های‌شان را بیابند.
- انعطاف‌پذیر، مبتکر و کارآمد باشند.
- خلاقانه بیندیشند.
- مسأله‌های پیچیده و دشوار را حل کنند.
- به هدف‌های‌شان برسند. و
- پدیده‌هایی ارزشمند برای جامعه‌شان خلق کنند.

برخلاف تصور برخی از افراد که گمان می‌کنند «انتقادی اندیشیدن» یعنی، منفی‌نگری و عیب‌جویی، این‌گونه اندیشیدن نخست متکی بر جستجو،

جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات و سپس ارزشیابی، استدلال و نتیجه‌گیری کردن از یافته‌های‌شان است. پژوهش‌های گوناگونی نشان می‌دهند افرادی که به شیوه‌ای انتقادی می‌اندیشند از یک یا چند هوش، از مجموعه هوش‌های هفت‌گانه‌ی خود بهره می‌برند. این هفت هوش عبارتند از (گاردنر، ۱۹۹۹):

۱. هوش کلامی / زبانی^۱

این نوع هوش در برگیرنده‌ی مهارت‌های گوناگون استفاده از واژگان و زبان است. مهارت‌هایی مانند، گوش دادن، حرف زدن، قصه گفتن، توضیح دادن، استدلال، زبان طنز، درک قالب و معنی واژه‌ها، یادآوردن اطلاعات، و تحلیل کاربرد زبان.

۲. هوش دیداری فضایی^۲

این نوع هوش دربرگیرنده‌ی مهارت‌های دیداری گوناگون برای درک پدیده‌ها است. مهارت‌هایی مانند، طراحی، نقاشی، درست کردن انواع کارهای دستی، جهت‌شناسی، تفسیر تصویرهای دیداری، درک نمودارها و شکل‌های هندسی، خواندن، نوشتن و تجسم کردن.

۳. هوش منطقی / ریاضی^۳

این هوش دربرگیرنده‌ی مهارت‌های گوناگون استدلال کردن و شناخت مبانی علم ریاضی است. مهارت‌هایی مانند، مسأله‌سolving کردن، طبقه‌بندی اطلاعات، کار روی مفهوم‌های انتزاعی برای درک رابطه‌ی میان پدیده‌ها، انجام محاسبه‌های پیچیده‌ی ریاضی، کار روی با شکل‌های هندسی، انجام آزمایش‌های کنترل‌شده، کنجکاوی و طرح پرسش‌های گوناگون.

1. Gardner, G. E., 1999.

2. verbal/linguistic Intelligence

3. visual/spatial Intelligence

4. logical/mathematical intelligence

۴. هوش بدنی / جنبشی^۱

این هوش دربرگیرنده‌ی مهارت‌های گوناگون کنترل حرکت ماهیچه‌های بدن و استفاده از اشیا است. مهارت‌هایی مانند، دست‌کاری کردن اشیا به قصد ساختن و خلق وسیله‌ای جدید، انجام کارهای دقیق دستی، انجام انواع ورزش‌ها، داشتن هماهنگی حرکتی میان اندام‌های گوناگون بدن، استفاده از زبان بدن برای بیان احساس‌های خود، و تقلید از حرکت‌های گوناگون.

۵. هوش موسیقایی / ریتمی^۲

این نوع هوش دربرگیرنده‌ی مهارت‌های گوناگونی مربوط به ساخت و درک موسیقی است. مهارت‌هایی مانند، واکنش نشان دادن نسبت به صدا، توجه به آهنگ و الگوسازی موسیقایی، آواز خواندن، سوت زدن، نواختن سازهای موسیقی، تشخیص صداهای موسیقی، به یادآوردن ملودی‌ها، درک ساختار موسیقی و آهنگ‌سازی.

۶. هوش درون فردی^۳

این هوش دربرگیرنده‌ی مهارت‌های خودشناسی و آگاه بودن از حالت درونی خود است. مهارت‌هایی مانند، شناخت متیازها و کاستی‌های خود، درک احساس‌ها، گرایش‌ها و هیجان‌های درونی خود، زیبایی‌اندیشه‌ها و باورهای خود، با خود استدلال کردن و اندیشیدن، درک روابط خود با دیگران، و شناخت نقش خود در روابط با دیگران.

۷. هوش میان فردی^۴

این نوع هوش دربرگیرنده‌ی مهارت‌های گوناگون ارتباط برقرار کردن و

1. bodily/kinesthetic intelligence

2. musical/rhythmic intelligence

3. intrapersonal intelligence

4. interpersonal intelligence

درک دیگران است. مهارت‌هایی مانند، گوش دادن، هم‌دلی کردن، درک احساس‌ها و هیجان‌های درونی افراد، مشورت کردن، گروهی کار کردن، رابطه برقرار کردن به صورت کلامی یا غیرکلامی، جلب اعتماد دیگران، حل مسالمت‌آمیز اختلاف‌ها، برقراری تماس چشمی با نزدیکان، خود را به جای دیگری گذاشتن.

«اندیشه‌ی انتقادی»، به صورت ذاتی و طبیعی به وجود نمی‌آید. درواقع، کمتر از نیمی از انسان‌ها توانایی بیان اندیشه‌ها و روش‌های حل مسأله را دارند. اما خوش‌بختانه، این‌گونه اندیشیدن را می‌توان آموخت و آموزش داد. این کتاب به پدر و مادرها و آموزشگران حرفه‌ای کمک می‌کند که انتقادی اندیشیدن را به کودکان بیاموزند و آن‌ها را به اندیشمندانی جوان و پژوهشگرانی سال‌تبدیل کنند.

لازم به یادآوری است، مادر زندگی روزمره‌مان از این‌گونه مهارت‌ها در انجام بسیاری از کارها و فعالیت‌های روزانه، به صورت هم‌زمان، استفاده می‌کنیم. با وجود این، برای هرچیز ساده‌تر کردن روند آموزش سعی شده که این مهارت‌ها براساس نظم‌ی از ساده به پیچیده و طی درس‌ها و تمرین‌هایی متنوع برای کودکان ۷ تا ۱۲ ساله به رشته‌ی تمرین درآید.

اینک به برخی از روش‌هایی که موجب آسان‌سازی روند آموزش انتقادی اندیشیدن می‌شوند، اشاره می‌گردد:

۱. هر درس و تمرین را، یا با صدایی بلند برای کودکان خواند، یا از یکی از کودکان بخواهید که متن درس را برای هم‌گروهی‌های‌شان بخوانند.
۲. زمان کافی برای اندیشیدن به کودکان بدهید.
۳. پرسش‌هایی برای کودکان مطرح کنید که آن‌ها را به ارزیابی اطلاعات و حل مسئله‌شان کمک کند.
۴. از روش‌های گوناگونی که کودکان برای حل مسأله پیشنهاد می‌کنند، استقبال نمایید.

۵. هنگامی که کودکان در حال مسأله حل کردن هستند، بر کارشان نظارت کنید.

۶. اگر کودکان هنگام حل مسأله‌ای دچار مشکل می‌شوند، نکته‌های کلیدی را به آن‌ها یادآوری کنید.

۷. از کمک کودکانی که مسأله را حل کرده‌اند، استفاده کنید.

۸. کودکان را تشویق کنید تا کار خود را بررسی کنند.

۹. به کودکان کمک کنید تا روش درست اندیشیدن را بیاموزند و شیوه‌های کارآمد را شناسایی کنند.

۱۰. از کودکان بخواهید که نتیجه‌ی کار خود را برای دوستان‌شان نیز شرح دهند.

اگر تصور می‌کنید که موضوع درس، یا تمرینی به بررسی و کنکاشی بیشتر نیاز دارد، می‌توانید زمان کافی برای اندیشیدن و یافتن پاسخ پایانی به کودکان بدهید. آن‌ها را تشویق کنید تا نخست راه‌حل‌های گوناگون، و سپس پاسخ‌های ممکن را بیابند.

سرانجام، بکوشید الگو و سرمشق خراب برای کودکان، از طریق به اشتراک گذاشتن راه‌حل‌های خود با دیگران، یافتن راه‌های نامتعارف برای حل مشکل‌ها و موضوع‌های گوناگون و کاوش در پاسخ‌های احتمالی برای پرسش‌های تان باشید. مهم‌تر از همه این‌که، سواره کودکان را برای اندیشیدن تشویق کنید.

معدان و محشر